

УДК 330.341:332

Г. І. РЕПП,
магістр державного управління,
аспірант кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом,
Національна академія державного управління
при Президентіві України

ПІДХОДИ І ФУНКЦІЇ СУБ'ЄКТІВ БАГАТОРІВНЕВОГО СТИМУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КЛАСТЕРІВ

У статті на основі аналізу основних можливих функцій приватних і публічних акторів різних рівнів – зарубіжних організацій, уряду держави, регіональних і місцевих органів влади, бізнесових структур, громадських організацій та наукових установ охарактеризовано багаторівневий характер політики зі стимулювання створення й розвитку кластерів. Наведено аргументи щодо реалістичності виконання цих функцій тими чи іншими акторами на різних рівнях. З урахуванням досвіду різних держав зроблено висновок про необхідність запровадження державної кластерної політики, яка має надати імпульси до дій щодо створення й розвитку кластерів на інших рівнях. Розкрито зміст основних заходів органів публічної влади в рамках каталітичної, підтримуючої, директивної, інтервенціоністської та багаторівневої моделей кластерної політики.

Ключові слова: кластер, кластерна політика, моделі політики, рівні врядування, суб'єкти розвитку кластерів, функції, заходи.

G. I. REPP,

Ph.D candidate of the Department of Regional Management, Local Government and City Management of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

APPROACHES AND FUNCTIONS OF SUBJECTS FOR MULTILEVEL STIMULATION OF CREATION AND DEVELOPMENT OF CLUSTERS

The article based on the analysis of the main possible functions of private and public entities of different levels – foreign organizations, government, regional and local authorities, business structures, public organizations and academic institutions, a multi-level character of the policy on stimulation the creation and development of clusters is described. The arguments on the feasibility of performing these functions by various actors at different levels are given. Taking into account the experience of various states, it was concluded that there is a need to implement a state cluster policy that should give impetus to action on the creation and development of clusters at other levels. The content of the main activities of public authorities within the framework of the catalytic, supporting, policy-making, interventional and multi-level model of cluster policy is revealed.

Key words: cluster, cluster policy, policy models, governance levels, cluster development actors, functions, measures.

Г. И. РЭПП,

магістр государственного управления, аспирант кафедры регионального управления, местного самоуправления и управления городом, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины

ПОДХОДЫ И ФУНКЦИИ СУБЪЕКТОВ МНОГОУРОВНЕВОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ СОЗДАНИЯ И РАЗВИТИЯ КЛАСТЕРОВ

В статье на основе анализа основных возможных функций частных и публичных субъектов разных уровней – зарубежных организаций, правительства, региональных и местных органов власти, бизнес-структур, общественных организаций и научных учреждений охарактеризован многоуровневый характер политики по стимулированию создания и развития кластеров. Приведены аргументы относительно реалистичности выполнения этих функций теми или другими актерами на разных уровнях. С учетом опыта разных государств сделан вывод о необходимости введения государственной кластерной политики, которая может дать импульс к действиям на других уровнях по созданию и развитию кластеров. Раскрыто содержание основных мероприятий органов публичной власти в рамках каталитической, поддерживающей, директивной и интервенционистской моделей кластерной политики.

Ключевые слова: кластер, кластерная политика, модели политики, уровни управления, субъекты развития кластеров, функции, мероприятия.

Постановка проблеми. Перехід будь-якої держави на якісно новий рівень розвитку передбачає зміну ролі органів публічної влади та бізнесових структур. На сьогодні, зокрема, це відбувається в контексті глокалізації й пов'язаним з нею посиленням ролі партнерської між-рівневої взаємодії багатьох акторів. Одним із перспективних напрямів їх спільної діяльності є стимулювання створення й розвитку кластерів, які в сучасній глобалізованій економіці відіграють ключову роль для соціально-економічного розвитку територій.

Середньостроковим планом пріоритетних дій Уряду до 2020 р. [7] та стратегіями розвитку багатьох регіонів на цей період передбачено стимулювання розвитку кластерів. Водночас відповідні кроки потребують узгодження, щоб досягти ефективності. Загалом діяльність у цьому напрямі ще не налагоджена належним чином, тому необхідним є формування механізмів багаторівневої підтримки і стимулювання розвитку кластерів, головними складовими яких є конкретні заходи на певних рівнях врядування й чітко визначені концептуальні засади.

Аналіз останніх публікацій. Насамперед зазначимо, що проблематика кластерної політики актуалізувалася ще з 1990-х рр., однак сьогодні спостерігаємо певне зменшення уваги до неї, про що свідчить украй невелика кількість нових публікацій. Наявні у вільному доступі дослідження стосуються підтримки розвитку кластерів в окремих державах чи регіонах [8; 10; 11; 13], сутності кластерів [2; 4], формуванню інноваційних та промислових кластерів [1; 3; 9], розвитку транскордонних кластерів [6] тощо.

Багаторівневий підхід до стимулювання створення й розвитку кластерів ще не знайшов належного наукового обґрунтування, хоча це важливо з огляду на фактичну багаторівневість участі у вирішенні питань щодо їх появи та розвитку. Навіть у Білій книзі кластерної політики [15] не було належно окреслено цей аспект.

Мета статті полягає у визначенні основних підходів до стимулювання створення й розвитку кластерів, відповідних функцій суб'єктів різних рівнів у рамках моделі багаторівневого врядування та встановленні їх зв'язку.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. На сьогодні є дуже багато дефініцій кластерів. У документі Європейської комісії – Концепції кластерів і кластерної політики (2008 р.) зазначено, що кластери – це групи незалежних підприємств (малих, середніх і великих), а також науково-дослідницьких організацій, які задіяні в певному секторі. Їх діяльність спрямована на розвиток інноваційної активності шляхом стимулювання інтенсивної взаємодії, спільного використання певних ресурсів, обміну знаннями та досвідом, а також ефективного сприяння передачі технологій, створення мереж і поширення інформації серед підприємств, що входять до кластера [16]. Так, у кластері зменшуються витрати на вирішення багатьох питань, а також забезпечуються додаткові результати і вигоди за рахунок узгодженої взаємодії.

Можна виокремити два базових підходи до кластеризації економіки: перший – кластерні ініціативи здійснюються бізнесом, а органи публічної влади їх підтримують або не підтримують; другий – кластерні ініціативи належать органам публічної влади, які стають координаторами й учасниками відповідних процесів. Ураховуючи, що світова економіка вже функціонує за кластерним принципом, а вітчизняний бізнес через багато причин не поспішає працювати у кластерах, другий підхід є необхідним для прискорення економічних успіхів в Україні.

У будь-якому разі слід ураховувати, що кластери створюються, а не формуються стихійно. Свого часу це обґрунтували, а в 2006 р. представили світовій спільноті британські дослідники П.Браунхельм (P.Braunerhjelm) та М.Фельдман (M.Feldman) [9].

З еволюційної точки зору, кластерна політика виникла на взаємозв'язку дотепер здебільшого непок'єднаних політик, таких як промислова, інноваційна, наукова та освітня політики, а також політика регіонального і місцевого економічного розвитку. При цьому кластерна політика має керуватися спільним баченням та загальною стратегією, погодженою всіма заінтересованими сторонами та рівнями управління, що потребує суттєвої горизонтальної та вертикальної координації. Якщо ця координація не буде досягнута, у регіоні може виникнути

ситуація, коли заходи будуть деструктивними, наприклад, окремі суб'єкти одного кластера не виправдано конкурують один з одним, що знижує їх продуктивність [10].

Інтенсивність та спрямованість кластерної політики можуть бути різними. Згідно зі світовим досвідом застосовуються такі її моделі залежно від ролі органів публічної влади в ній, а саме:

- каталітична, коли влада об'єднує заінтересовані сторони та забезпечує обмежену фінансову підтримку цього проекту;
- підтримуюча, коли каталітична функція доповнюється інвестуванням в інфраструктуру територій, освіту, семінари, тренінги та маркетинг для стимулювання розвитку кластерів;
- директивна, коли підтримуюча функція влади доповнюється проведенням спеціальних програм, націлених на трансформацію спеціалізації територій через розвиток кластерів;
- інтервенціоністська, коли влада, крім директивної функції, переймає у приватного сектору відповідальність за прийняття рішень про подальший розвиток кластерів і за допомогою трансфертів, субсидій, обмежень та регулювань формує їх спеціалізацію й стимулює розвиток [2].

В умовах України органи публічної влади певною мірою реалізують перші дві з указаних моделей. З метою визначення яка з моделей краще підходить до вітчизняних умов устанавимо, які заходи мають проводитися в межах цих моделей.

Наприклад, як нам видається, відповідно до *каталітичної моделі* органи публічної влади можуть проводити такі заходи:

- організувати дослідження кластерного потенціалу своїх територій, оцінювати перспективність кластерних об'єднань й інформувати відповідні сторони про результати;
  - визначати пріоритетні напрями формування та розвитку кластерів;
  - організувати проведення круглих столів, нарад, просвітницьких та інших заходів, завдяки яким бізнесові структури набували б кращої обізнаності й мотивації для об'єднання в кластери;
  - сприяти професійній підготовці керівників і фахівців потенційних кластерів з питань кластерного розвитку економіки та функціонування цих структур;
  - проводити інформаційну роботу щодо кластерного розвитку, у тому числі через засоби масової інформації;
  - надавати фінансову підтримку щодо розвитку кластерів, наприклад, організації участі бізнесу в тематичних семінарах, тренінгах, конференціях, вироблення стратегії взаємодії тощо.
- Згідно з *підтримуючою моделлю* до вказаних вище додаються такі заходи:
- підтримка діяльності організацій з управління кластером (надання обладнаних приміщень для роботи, організація навчання, консультування тощо);
  - обладнання майданчиків кластерів необхідною інженерною та транспортною інфраструктурою, необхідною для організації виробництва певних товарів, робіт, послуг;
  - надання земельних ділянок у користування організаціям кластерного розвитку, які реалізують кластерні проекти;
  - проведення освітніх і маркетингових заходів на системній основі.

Директивна модель спонукає органи публічної влади здійснювати системну діяльність щодо створення кластерів, які б стали основою економічного розвитку їх територій. Крім вищевказаних заходів, слід назвати ще й такі:

- створення спеціальних інституцій або підрозділів з кластерного розвитку в структурі органів влади, які б розробляли та впроваджували заходи щодо підтримки розвитку кластерів;
- створення та організаційна підтримка діяльності спеціалізованої інфраструктури кластерного розвитку (наприклад випробувальних лабораторій, центрів трансферу технологій, дослідних виробництв, придбання та введення в експлуатацію приладів контролю, створення та забезпечення функціонування інтернет-порталів тощо) [4];
- підтримку інноваційних проектів, які реалізуються в межах кластерів;
- надання на поворотній основі коштів для фінансування проектів кластерів;

- організацію підвищення кваліфікації керівників та спеціалістів учасників кластера з питань розробки та реалізації кластерних проектів;
- організацію регулярного моніторингу процесів формування та розвитку кластерів;
- організаційно-методичне сприяння в розробці та реалізації кластерних ініціатив і проектів;
- супровід (особливо на початкових етапах) кластерних проектів за допомогою надання організаційних, інформаційних та аналітичних послуг учасникам кластерів, у тому числі консалтингових послуг (юридичних, фінансових, інжинірингових та ін.);
- пошук додаткових джерел фінансування для реалізації кластерних проектів;
- просування продукції кластерів на внутрішніх і зовнішніх ринках;
- аналіз та поширення інформації щодо конкретних кластерних проектів тощо.

Отже, може бути здійснено цілу низку кроків щодо підтримки створення та розвитку кластерів – адміністративних, інформаційних, освітніх, організаційних, економічних та ін. В ідеальному варіанті в державі та в кожному її регіоні має бути розроблена і належно впроваджуватися політика кластерного розвитку на засадах багаторівневого врядування, у рамках якого заінтересованими сторонами спільно визначається доцільність тих чи інших кроків.

Нагадаємо, що багаторівневе врядування передбачає таку координацію публічно-управлінських рішень, що забезпечує причетність різних суб'єктів, соціальних груп та інституцій для досягнення певних цілей, які були обговорені й колективно визначені. Відповідно, механізми багаторівневого управління виникають тоді, коли певні обов'язки розподіляються між різними суб'єктами різних рівнів врядування.

Уточнимо функції різних сторін у механізмі багаторівневого управління створенням і розвитком кластерів, що демонструє нижчеподана таблиця.

Можливі основні функції суб'єктів різних рівнів щодо стимулювання створення й розвитку кластерів

Функції	Зарубіжні організації*	Уряд держави	Регіональні органи влади	Місцеві органи влади	Бізнесові структури*	Громадські організації*	Наукові установи*
Організація досліджень щодо кластерного розвитку територій	+	+	+	+	+	+	+
Визначення цілей, завдань та заходів щодо створення й розвитку кластерів		+	+	+	+		
Організація інформаційних і навчальних заходів	+	+	+	+	+	+	+
Надання земельних ділянок у користування кластерним організаціям, обладнання їх необхідною інфраструктурою				+			
Фінансування заходів щодо створення й розвитку кластерів	+	+	+	+	+	+	
Упровадження заходів щодо створення й розвитку кластерів	+	+	+	+	+	+	+
Моніторинг та оцінювання кластерної політики	+	+	+	+	+	+	+

* За згодою.

Безумовно, наведений перелік суб'єктів та їх функцій не є вичерпним, проте він урахує основні етапи щодо формування й реалізації політики кластерного розвитку. Визначаючи можливих суб'єктів щодо певних функцій, ми дотримувалися такої логіки.

1. Організація досліджень щодо кластерного розвитку територій може здійснюватися на будь-якому рівні будь-якими сторонами. Проте головним суб'єктом виконання цього завдання має бути наукова установа, працівники якої мають досвід проведення досліджень. Водночас важливо долучати до їх здійснення експертів, які б забезпечили якість дослідницьких результатів. На сьогодні в нашій державі вже функціонують окремі кластери, тому доцільно використовувати й експертний досвід їх учасників та організаторів відповідної діяльності.

2. Визначення цілей, завдань та заходів щодо розвитку кластерів залежно від рівня кластерної ініціативи має здійснюватися урядом держави, регіональними і місцевими органами влади, адже вони відповідають за розроблення відповідних програмних документів, які мають бути комплементарними з іншими документами та забезпечувати досягнення стратегічних цілей розвитку. Водночас це можуть бути і бізнесові структури, адже це стосується їх безпосередньо. Наукові установи мають допомогти правильно визначити цілі й завдання, методологічно обґрунтувати їх, але не визначати остаточно. Інші суб'єкти мають залучатися за потреби та за наявності відповідного інтересу. Разом з тим визначення необхідних взаємопов'язаних спільних дій та відповідних проектів має здійснюватися на регіональному і місцевому рівнях, адже вони знають місцеві особливості та мають кращий доступ до структур національного рівня. Ці органи влади належать до проміжного рівня врядування в державі й природно саме вони мають узгоджувати багаторівневі дії в цьому напрямі.

3. Проведення інформаційних і навчальних заходів можуть забезпечувати всі сторони, якщо вони мають для цього ресурси й бажання. Незважаючи на те, що міста та регіони є ключовими в забезпеченні розвитку кластерів на місцях, окремі завдання має виконувати національний рівень, зокрема: визначення та поширення кращих практик кластерної політики, створення платформ для обміну знаннями щодо кластерів (такий підхід апробований в Європейському Союзі).

4. Надання земельних ділянок у користування кластерним організаціям здійснюється органами місцевого самоврядування, місцевими державними адміністраціями та об'єднаними територіальними громадами. У разі потреби обладнання їх необхідною інфраструктурою доцільно забезпечувати на цьому рівні, у тому числі користуючись можливостями законодавства про індустриальні парки.

5. Розроблення конкретних заходів у рамках загальних чи спеціальних програм має забезпечуватися органами влади, до компетенцій яких якраз і належать питання формування та реалізації програм розвитку галузей чи територій, але із обов'язковим залученням бізнесу як головного об'єкта кластерної політики. Інші сторони можуть залучатися в разі потреби.

6. Фінансування заходів, а також їх оцінювання можуть здійснювати всі суб'єкти, якщо в них є інтерес до питання кластеризації та наявні фінансові можливості. Не можуть фінансувати заходи тільки наукові установи, адже це не їх функція.

Хоча згідно з принципом субсидіарності логічним є те, щоб на місцевому рівні стимулювався розвиток кластерів, однак на початковому етапі кластеризації національної економіки доцільно ініціювати кластерні зміни згори. Наприклад, у Німеччині уряд ще з 90-х рр. розпочав таку політику [10], в Японії з 2002 р. впроваджується урядова "Ініціатива кластерів знань", у Таїланді з 2002 р. реалізується національна політика розвитку кластерів провінцій, в Індії з 2007 р. кластери є ключовим об'єктом державної стратегії конкурентоспроможності [11, с. 63–67], у Румунії з 2008 р. почали запроваджувати низку національних проектів щодо створення кластерів [14].

На рівні ЄС з 2000-х рр. кластери розглядаються як засіб сприяння інноваціям, конкурентоспроможності та зростання на всій території ЄС. Європейська комісія взяла на себе відповідальність за проведення відповідних досліджень, визначення та поширення кращих практик, створення платформ для обміну знаннями щодо кластерів, а також розвитку транскордонних кластерів.

Так, на національному рівні слід визначити загальні умови та напрями кластерної політики, без чого неможливо її формувати на нижчих рівнях. Крім того, нами поділяється думка дослідників, що місцеві менеджери кластерів повинні реалізувати не тільки місцеву, а й націо-

нальну кластерну політику, узгоджуючи їх [13, с. 217]. Це потребує й особливої освітньо-професійної підготовки таких менеджерів.

Складність полягає і в тому, що актори, які беруть участь у кластерній ініціативі, часто можуть мати різні, іноді навіть суперечливі цілі [15, с. 82]. Тому важливо їх своєчасно враховувати та узгоджувати. Така діяльність, на нашу думку, доцільна на місцевому і регіональному рівнях, де відповідні цілі перетинаються.

У зв'язку з багаторівневим характером кластерної політики її механізми передбачають ієрархічне та реординаційне ініціювання і впровадження заходів, вертикальні й горизонтальні перемовини, конкурси та гранти щодо отримання певних преференцій і благ, багаторівневі угоди про співпрацю тощо.

На думку експертів, кластерна політика зазвичай є неінституціоналізованою, коли цілі та завдання сформульовані в меморандумах про взаєморозуміння між партнерами з досить невиразними зобов'язаннями. Вищий ступінь інституціоналізації досягається, коли на конкретних осіб або організації покладено обов'язки щодо реалізації кластерної стратегії. Створення спеціальної організації управління кластерами являє собою найсильнішу форму інституціоналізації, але за умови, що основні заінтересовані сторони висловлюють свою прихильність, фінансуючи її діяльність [10].

Так, інституціоналізація кластерної політики є украй важливою. Тому логічним є створення комплексу її документів, а також спеціальної інституційної одиниці (проектної групи, центру, агенції тощо), яка б забезпечувала системний підхід до формування та реалізації кластерної політики.

Висновки полягають у такому.

1. Кластерна політика в державі може здійснюватися на основі підходів багатьох моделей (каталітичної, підтримуючої, директивної, інтервенціоністської, багаторівневої тощо), що зумовлює особливості спрямованості основних заходів органів публічної влади. При цьому багаторівнева модель може бути найбільш ефективною, адже за її застосування враховуються інтереси й можливості всіх акторів з різних рівнів, а отже можна досягти синергійних ефектів.

2. Визначення нами можливих основних функцій суб'єктів різних рівнів щодо стимулювання створення й розвитку кластерів дає змогу стверджувати, що більшість із них може бути реалізована на будь-якому рівні. На кожному етапі формування кластерів можуть бути різні ключові актори, адже ця політика за своєю суттю має бути гнучкою. Разом з тим без належної координації ця діяльність не може набувати системного характеру, що свідчить про необхідність створення спеціальних інституцій, наприклад на регіональному рівні, де перетинаються різні інтереси.

3. Для забезпечення належного взаємозв'язку в діяльності щодо розвитку кластерів необхідне запровадження спеціальних програм і проектів на національному рівні, які б формували своєрідну рамку для такої діяльності на нижчих рівнях.

Подальші дослідження в цьому напрямі мають стосуватися вироблення конкретних практичних пропозицій, які б враховували багаторівневий аспект політики стимулювання створення й розвитку кластерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варналій З. С. Конкурентоспроможність національної економіки: проблеми та пріоритети інноваційного забезпечення : монографія / З. С. Варналій, О. П. Гармашова. – Київ : Знання України, 2013. – 388 с.
2. Жарун О. В. Теоретичні засади дослідження економічної суті кластерів [Електронний ресурс] / О. В. Жарун. – Режим доступу: oaji.net/articles/2015/797-1426331724.pdf.
3. Кизим М. О. Промислова політика та кластеризація економіки України : монографія / М. О. Кизим ; НАН України, Наук.-дослід. центр індустріал. проблем розвитку. – Харків : Інжек, 2011. – 304 с.

4. Ковбасюк Ю. В. Кластерний підхід до регіонального економічного розвитку в Україні : навч.-метод. матеріали / Ю. В. Ковбасюк, І. О. Дегтярьова ; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Ін-т підвищ. кваліфікації керів. кадрів. – Київ : НАДУ, 2015. – 52 с.
5. Мамонова В. В. Формування територіальних кластерів як інструменту регіонального розвитку : наук. розроб. / В. В. Мамонова, Ю. О. Куц, О. М. Макаренко ; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України, Упр. орг. фундам. та приклад. дослідж., Харків. регіон. ін-т держ. упр. – Київ : НАДУ, 2013. – 36 с.
6. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво України в контексті євроінтеграції : монографія / Н. А. Мікула, В. В. Засадко ; Нац. ін-т стратег. дослідж. – Київ : НІСД, 2014. – 314 с.
7. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік [Електронний ресурс] : розпорядж. Каб. Міністрів України від 03 квіт. 2017 р. № 275-р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80>.
8. Рибак Ю. Кластерна політика країн скандинавського регіону у формуванні та ефективному функціонуванні конкурентоспроможних кластерів / Ю. Рибак // Економіст: інституціональна економіка. – 2013. – № 9. – С. 40–44.
9. Braunerhjelm P. Cluster Genesis: Technology-based Economic Development / P. Braunerhjelm, M. Feldman. – Oxford: Oxford Univ. Press, 2006. – 336 p.
10. Kiese M. Regional Cluster Policies in Germany. A Multi-Level Governance Perspective on Policy Learning [Електронний ресурс] / Matthias Kiese // ERIEP. – № 5 (25 mar. 2013). – Режим доступу: <http://revel.unice.fr/eriep/index.html?id=3543#tocto1n2>.
11. Mazurek S. Diversity of cluster policies in Asian countries / S. Mazurek // Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu of Wrocław University of Economics : research papers. – № 370. – 2014. – P. 57–70.
12. Njos R. Cluster policy and regional development: scale, scope and renewal / R. Njos, S. Jakobsen // Regional Studies. Regional Science, 2016. – Vol. 3. – P. 146–169.
13. Okamuro H. Local Management of National Cluster Policies: Comparative Case Studies of Japanese, German, and French Biotechnology Clusters / H. Okamuro, J. Nishimura // Administrative sciences. – 2015. – № 5. – P. 217–239.
14. Romanian cluster policy – achievements and challenges [Електронний ресурс] Cluster Policy Learning and Matchmaking Event in Ukraine; 27-28 March 2018. – Kyiv, Ukraine. – Режим доступу: https://www.clustercollaboration.eu/sites/default/files/event_calendar/4_oana_rujan.pdf.
15. The cluster policies whitebook : the document is distributed by the International Organisation for Knowledge Economy and Enterprise Development (IKED). – Sweden : IKED, 2004. – 266 p.
16. The Concept of Clusters and Cluster Policies and their Role for Competitiveness and Innovation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ec/europe.eu/enterprise/policies/innovation/files/clusters>.

REFERENCES

1. Varnalii, Z.S. (2013). Konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky: problemy ta priorytety innovatsiinoho zabezpechennia [Competitiveness of national economy : problems and priorities of the innovative providing] Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
2. Zharun, O.V. (2015). Teoretychni zasady doslidzhennia ekonomichnoi suti klasteriv [Theoretical principles of the research of economic essence of clusters]. Retrieved from oaji.net/articles/2015/797-1426331724.pdf [in Ukrainian].
3. Kyzym, M.O. (2011). Promyslova polityka ta klasteryzatsiia ekonomiky Ukrainy [Industrial policy and clusterization of the economy of Ukraine]. Kharkiv: Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Naukovo-doslidnyi tsentr industrialnykh problem rozvytku. Inzhek [in Ukrainian].

4. Kovbasiuk, Yu.V. & Dehtiarova, I.O. (2015). Klasternyi pidkhid do rehionalnoho ekonomichnoho rozvytku v Ukraini [Cluster approach to regional economic development in Ukraine]. Kyiv: Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy, In-t pidvyshch. kvalifikatsii keriv. kadriv [in Ukrainian].
5. Mamonova, V.V. & Makarenko, O.M. (2013). Formuvannia terytorialnykh klasteriv yak instrumentu rehionalnoho rozvytku [Formation of territorial clusters as an instrument of regional development]. Kyiv: Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy [in Ukrainian].
6. Mikula, N.A. & Zasadko, V.V. (2014). Transkordonne spivrobitnytstvo Ukrainy v konteksti yevrointehratsii [Cross-border cooperation of Ukraine in the context of European integration]. Kyiv: NIDS [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia serednostrokovoho planu priorityetnykh dii Uriadu do 2020 roku ta planu priorityetnykh dii Uriadu na 2017 rik: rozporiadzh. Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 kvit. 2017 r. № 275-r. (2017). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D1%80> [in Ukrainian].
8. Rybak, Yu. Klasterna polityka krain skandinavskoho rehionu u formuvanni ta efektyvnomu funktsionuvanni konkurentospromozhnykh klasteriv [Cluster policy of Scandinavian countries in the formation and efficient functioning of competitive clusters]. *Ekonomist : Instytutsionalna ekonomika – Economist: Institutional economics*, 2013, no. 9, pp. 40-44 [in Ukrainian].
9. Braunerhjelm, P., Feldman, M. (Eds). *Cluster Genesis: Technology-based Economic Development*. Oxford: Oxford Univ. Press, 2006, 336 p.
10. Kiese, M. (Ed.). *Regional Cluster Policies in Germany. A Multi-Level Governance Perspective on Policy Learning*. ERIEP, 2013, no. 5. Retrieved from <http://revel.unice.fr/eriep/index.html?id=3543#tocto1n2> [in English].
11. Mazurek, S. (Ed.) *Diversity of cluster policies in Asian countries*. *Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu of Wrocław University of Economics*, 2014, no. 370, pp. 57-70 [in English].
12. Njos, R. & Jakobsen, S. (Eds.). *Cluster policy and regional development: scale, scope and renewal*. *Regional Studies. Regional Science*, 2016, no. 3, pp. 146-169 [in English].
13. H. Okamuro, H. & Nishimura, J. (Eds.) *Local Management of National Cluster Policies: Comparative Case Studies of Japanese, German, and French Biotechnology Clusters*. *Administrative sciences*, 2015, no. 5, pp. 217-239 [in English].
14. *Romanian cluster policy – achievements and challenges*. *Cluster Policy Learning and Matchmaking Event in Ukraine*, March, 27-28, 2018, Kyiv, Ukraine. Retrieved from https://www.clustercollaboration.eu/sites/default/files/event_calendar/4_oana_rujan.pdf [in English].
15. *The cluster policies whitebook : the document is distributed by the International Organisation for Knowledge Economy and Enterprise Development*. Sweden : IKED, 2004, 266 p. [in English].
16. *The Concept of Clusters and Cluster Policies and their Role for Competitiveness and Innovation*. Retrieved from <http://www.ec/europe/en/enterprise/policies/innovation/files/clusters> [in English].

SUMMARY

Problem setting. The medium-term plan of the Government's priority actions by 2020 and the development strategies of many regions of Ukraine provides for the promotion of cluster development. At the same time, appropriate steps need to be coordinated in order to achieve efficiency. To date, interaction in this direction has not yet been properly established. It is necessary to create mechanisms for multilevel stimulation of the development of clusters, which requires, first of all, the definition of the functions and the role of various actors.

Analysis of recent research and publications. The problems of clustering the economy and formation of cluster policy have been updated since the 1990s. Most of the researches relate to the cluster's essence, support for the development of clusters in individual states or regions, the formation of innovative and industrial clusters, and the development of cross-border clusters. However, the

multilevel approach to stimulating the creation and development of clusters has not yet found a proper scientific justification.

The purpose of the article – to define the main approaches to the policy of stimulating the creation and development of clusters, the corresponding functions of subjects of different levels within the framework of the model of multilevel governance and to establish their connection.

Presentation of the main research material. According to world experience, such models are functioning according to the role of public authorities in it: catalytic, supportive, policy-making, interventional and multilevel.

It is argued that the multilevel model can be the most effective, because for its application the interests and capabilities of all actors from different levels are taken into account.

The role of different sides in the model of multilevel management of creation and development of clusters is specified.

The definition of the possible main functions of subjects at various levels to stimulate the creation and development of clusters suggests that most of them can be implemented at any level.

Due to the multilevel nature of cluster policy, its mechanisms provide for hierarchical and re-ordination initiation and implementation of certain activities, vertical and horizontal negotiations, contests and grants for obtaining certain preferences and benefits, multilevel cooperation agreements, etc.

Conclusion and perspectives of further research. At each stage of the formation of clusters there can be different key actors, because this policy should be flexible in its essence. At the same time, without proper coordination, this activity cannot acquire a systemic nature, which indicates the need to create special institutions, moreover, at the local or regional level, where different interests are intersected. To ensure proper interconnection in cluster development activities, it is necessary to introduce special programs and projects at the national level that would form the basis for cluster activities at lower levels.

Further research in this area should concern the development of competitive practical proposals that would take into account the multilevel aspect of the policy of stimulating the creation and development of clusters.